

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2010 оны 4 дүгээр сарын 14-ний өдөр

Дугаар 90

Улаанбаатар хот

ЦӨЛЖИЛТТЭЙ ТЭМЦЭХ ХӨТӨЛБӨР БАТЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр"-ийг 1 дүгээр, "Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх I үе шатны төлөвлөгөө (2010-2015 он)"-г 2 дугаар хавсралт ёсоор тус тус баталсугай.
2. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, салбар дундын зохицуулалт хийх үүрэг бүхий Үндэсний хорооны бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн баталж, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулан, хяналт тавьж ажиллахыг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Л.Гансүх, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Т.Бадамжунай нарт үүрэг болгосугай.
3. Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Л.Гансүх, Сангийн сайд С.Баярцогт, холбогдох сайд, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт даалгах нь:
 - а/ хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ болон тэдгээрийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, төсөвт тусган санхүүжүүлж хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авсугай;
 - б/ хөтөлбөрийн зарим арга хэмжээг олон улсын байгууллагын зээл, тусламж, гадаад оронтой тогтоосон хоёр болон олон талт хамтын ажиллагааны хүрээнд хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулсугай.
4. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Хөтөлбөр, төлөвлөгөө батлах тухай" Засгийн газрын 2003 оны 6 дугаар сарын 4-ний өдрийн 141 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД С.БАТБОЛД

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЙД Л.ГАНСҮХ

**Монгол Улсын Засгийн газрын 2010 оны 90 дүгээр
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт
ЦӨЛЖИЛТТЭЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР
Нэг. Нийтлэг үндэслэл**

1. Нэр томъёо

Энэхүү хөтөлбөрт хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

1.1. Цөлжилт гэж НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх конвенцид "уур амьсгалын өөрчлөлт, хүний үйл ажиллагаа зэрэг олон янзын хүчин зүйлийн нөлөөгөөр хуурай, хуурайвтар, чийг дутмаг нутаг оронд газрын доройтол болох"-ыг тодорхойлсныг;

1.2. Цөлжилттэй тэмцэх, цөлжилтийг сааруулах гэж цөлжих эрсдэлтэй газар нутгийг цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, элсний нүүдлийг зогсоох, уул уурхайн нөхөн сэргээлт хийх, тариалангийн талбайн хөрс хамгаалах, усалгааны систем, ойн зурвас байгуулах, бэлчээрийн даацыг тохируулах болон цөлжиж байгаа газар нутгийг нөхөн сэргээх, мод, бут тарих, ургамалжуулах, усан сан байгуулах, гангийн нөлөөг бууруулах зэрэг үйл ажиллагааг;

1.3. Гангийн нөлөөг бууруулах гэж цөлжилттэй тэмцэх ажлын хүрээнд ганг урьдчилан мэдээлэх, нийгэм, байгаль орчныг гангийн нөлөөллөөс хамгаалах үйл ажиллагаа зэргийг.

2. Монгол орны цөлжилтийн төлөв байдал

НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх конвенци (цаашид "ЦТК" гэх)-ийн тодорхойлолтыг үндэслэн тооцвол Монгол Улсын нийт бэлчээрийн 90 орчим хувь нь цөлжилт, газрын доройтлын үйл явцад өртөх магадлалтай нутагт хамрагдах бөгөөд эдгээрээс үнэлгээ, зураглалын өнөөгийн үр дүнгээр цөлжилтийн нэн хүчтэй зэрэглэлд 5.0 хувь, хүчтэй зэрэглэлд 18.0 хувь, дунд зэрэглэлд 26.0 хувь, сул зэрэглэлд 23.0 хувь нь тус тус хамрагдах болжээ. Энэ нь тодорхой бүс нутагт цөлжилтийн аюулын зэрэглэл нэмэгдэж, нутаг дэвсгэрийн 72 хувь хүртэл өргөжсөн байгааг харуулж байна.

Цөлжилтийн нэн хүчтэй, хүчтэй зэрэглэлд Увс нуурын хотгор, Их нууруудын хотгор, Нууруудын хөндий, Дундговь, Дорноговийн гандуу хуурай, цөлөрхөг нутгууд ихэвчлэн хамрагдаж байна. Говь, хээрийн бүсийн 145 сумын төв суурин газар элсний нүүдэлд өртсөн байна.

3. Монгол орны цөлжилт, газрын доройтолд нөлөөлж байгаа хүчин зүйлс

Дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалан манай оронд 1940-2007 онд агаарын жилийн дундаж температур 2.10С-аар дулаарч, бүх нутгаар дулаарах хандлагатай болжээ. Дулаарлын үйл явцын нөлөөн дор жилийн нийлбэр хур тундасны хэмжээ нутгийн төв, өмнөд хэсгүүдэд бага хэмжээгээр буурч байна.

Хур тундасны хэмжээнээс гадна зуны хур борооны шинж байдал өөрчлөгдөн томоохон нутаг хамарсан зүс бороо орох тохиолдол багасч, ихэвчлэн түр зуурын аадар бороо зурвас газраар орох болжээ. Эрдэмтдийн судалгаагаар хуурайшил тал хээр, говь цөлийн бүсэд олон жилийн дунджаас 3.2-10.0 хувь, ой хээрийн бүс, өндөр уулын бүслүүрт 10-15 хувиар нэмэгдсэн байна. Дулааны улиралд агаарын температур огцом нэмэгдэж, хур тундас буурч байгаа нь байгалийн өнөөгийн хуурайшил, гандалтын гол шалтгаан юм.

Манай орны бүх бүс нутагт ган, зуд тохиолдох магадлалтай бөгөөд хуурай болон хуурайвтар бүс нутагт гол төлөв давтамж өндөртэй байна. Тал хээр, говийн бүсийн нутагт шороон шуургатай өдрийн тоо 1960 онтой харьцуулахад 3-4 дахин өсч, говь болон Их нууруудын хотгорт жилийн 61-127 өдөр нь шороон шуургатай байна. Энэ нь элсний нүүлт ихсэх, цөлжилт нэмэгдэх хүчин зүйл болж байна.

Уур амьсгалын өөрчлөлт болон хүний үйл ажиллагааны нөлөөгөөр гадаргын усны хэмжээ эрчимтэй буурсан нь цөлжилтөд нөлөөлж байна. Газрын уст цэгийн 2007 оны мэдээг 1970 оныхтой харьцуулахад нийт 887 гол, горхи, 2096 булаг шанд, 1166 нуур, тойром хатаж ширгэсэн байна.

Монгол орны хувьд бэлчээрийн талхлагдал нь цөлжилт, газрын доройтлын үндсэн хүчин зүйл болж байна. Энэ нь бэлчээрийн газрыг ашиглах талаархи бодлого, зохицуулалт муу байгаагийн үр дагавар юм. Монгол Улсын мал сүрэг сүүлийн жилүүдэд тогтвортой өсч, Газрын харилцаа, барилга, геодези, зураг зүйн газрын тайлан мэдээнд дурдсанаар бэлчээрийн даац 32.5 хувиар буюу 16 сая хонин толгойгоор хэтэрсэн байна. Сүргийн бүтцэд гарсан өөрчлөлтийн улмаас ямааны тоо огцом өсч, нийт сүргийн 46 хувийг эзлэх болсон нь бэлчээрийн талхагдлын бас нэг гол шалтгаан болж байна.

1970-аад оноос говийн бүсийн төв суурин газрын түлшний хэрэгцээнд заг модыг их хэмжээгээр хавтгайруулан бэлтгэдэг болсноос 125.0 мянган га газрын заг бүрэн устаж, 370 гаруй мянган га газрын заг байгалийн аясаар сэргэж ургах чадвараа алдаж, цөлжилт идэвхжих нэг гол шалтгаан болжээ. Мөн олон салаа авто зам гарч, уул уурхайн зориулалтаар газрыг ухаж сэндийлэх, тариалангийн талбайг элэгдэл эвдрэлд оруулах зэргээр хүний буруутай үйл ажиллагаанаас шалтгаалсан цөлжилтийн илрэлүүд эрчимжиж байна.

4. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр боловсруулах шаардлага, үндэслэл

2010-2020 онд хэрэгжүүлэх Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулах болсон үндэслэлийг дараахь байдлаар тодорхойлж байна:

4.1. XXI зуунд цөлжилт, газрын доройтолтой холбоотой нийгэм, эдийн засгийн хүндрэлтэй асуудлууд хүн төрөлхтөний өмнө тулгараад байна. Цөлжилт, газрын доройтол, биологийн төрөл зүйлийн хомсдол, уур амьсгалын нөлөөг бууруулахад иргэдийн оролцоог бүрэн хангасан шинэ бодлого, үйл ажиллагааг боловсруулан хэрэгжүүлэх, цөлжилттэй тэмцэх, цөлжилтийг сааруулахад шинжлэх ухаан, техник, технологийн дэвшлийг ашиглах, мэдлэгийг бий болгох нь чухал байна. Энэ нь зөв тодорхойлогдсон зорилго, зорилт, урт хугацааны зохистой төлөвлөлт чухал шаардлагатайг харуулж байна.

4.2. 2007 онд болсон НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх конвенцийн Талуудын 8 дугаар бага хурлаас Цөлжилттэй тэмцэх 10 жилийн стратегийг; 2009 онд болсон НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх конвенцийн Талуудын 9 дүгээр бага хурлаас 2010-2020 оныг цөлжилттэй тэмцэх 10 жил болгох шийдвэрийг тус тус батлан гаргасан бөгөөд энэхүү стратеги, баримт бичигт тусгагдсан зорилт, үйл ажиллагаатай уялдуулж конвенцийн Талууд өөрийн үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулах талаар нэгдсэн ойлголтод хүрсэн;

4.3. Хөтөлбөрийг Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого, Бүсчилсэн хөгжлийн бодлого зэрэг тулгуур баримт бичгүүдийн үзэл санаатай уялдуулан боловсруулах шаардлагатай байна. 2009 оны 5 дугаар сард Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн хуралдаанаар Монгол орны цөлжилтийн явц, шалтгаан, түүний эрчийг сааруулах талаар хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ, цаашдын зорилтын тухай илтгэлийг хэлэлцээд гаргасан зөвлөмжид Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг Үндэсний хөгжлийн цогц бодлоготой уялдуулан шинэчлэн боловсруулах чиглэл гаргасан.

Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго, тэргүүлэх чиглэл, зорилтууд,

хэрэгжүүлэх зарчим, үйл ажиллагаа, хугацаа

5. Нийтлэг зорилт, бодлогод оруулах хувь нэмэр

Монгол Улсын Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр нь цөлжилттэй тэмцэх талаар олон улсын гэрээ, хэлэлцээрийн хүрээнд хүлээсэн үүргийг биелүүлэх болон дараахь нийтлэг зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд чиглэгдсэн болно:

5.1. Тогтвортой хөгжлийн үзэл санааг үндэсний хөгжлийг хангах бодлого, хөтөлбөрт тусгах замаар байгаль орчны доройтлыг бууруулах талаар байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг хангахад чиглэсэн Мянганы хөгжлийн 7 дугаар зорилт;

5.2. Хөдөөгийн хөгжил, хөдөө аж ахуйн салбарын хөгжил, ус, ой, байгалийн нөөцийг хамгаалах, тусгай хамгаалалттай газар нутгийн чиглэлээрх зорилтуудыг хэрэгжүүлэх талаар Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого;

5.3. Цөлжилттэй тэмцэх конвенцийн 10 жилийн (2008-2018) стратеги, НҮБ-аас 2010-2020 оныг Дэлхийн цөлжилттэй тэмцэх 10 жил болгон зарласантай холбогдсон бодлого, үйл ажиллагаа.

6. Хөтөлбөрийн эрхэм зорилго

Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн эрхэм зорилго нь цөлжилттэй тэмцэх, цөлжилтийг сааруулах, газрын доройтлоос урьдчилан сэргийлэх замаар байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг хангаж, цөлжилтөд өртсөн нутгийн иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэхэд оршино.

7. Энэхүү эрхэм зорилгод хүрэхийн тулд дараахь тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлж байна:

7.1. Байгууллагын чадавхийг бэхжүүлэх;

7.2. Хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох;

7.3. Шинжлэх ухаан, технологийн мэдлэгийн хүрээг өргөжүүлэх;

7.4. Сурталчилгаа, оролцоог нэмэгдүүлэх, боловсролыг дэмжих;

7.5. Орон нутгийн түвшинд хэрэгжүүлэх бодит арга хэмжээг дэмжих, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх.

8. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарчим

Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн зорилтыг хэрэгжүүлэхэд дараахь зарчмыг баримтална:

8.1. Бодлого тодорхойлох, шийдвэр гаргахдаа олон нийт, иргэдийн оролцоонд түшиглэх;

8.2. Салбар дундын хамтын ажиллагааг хангах;

8.3. Нутгийн захиргаа, иргэдийн хамтын ажиллагааны орон нутгийн байгалийн нөөцийн удирдлагыг шинэчлэн зохион байгуулах;

8.4. Иргэдийн шууд оролцоог хангах урамшуулалтай байх;

8.5. Цөлжилт, газрын доройтлын аюул нүүрлээд байгаа газарт хөрөнгө оруулалтыг түлхүү чиглүүлэх, доройтлын хэм хэмжээ өндөртэй нутагт иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэх, бодит үр ашиг бий болгох үйл ажиллагааг дэмжин ажиллах;

8.6. Цөлжилтөөс нүүдлийн соёл иргэншилд үзүүлэх хор хөнөөлийн хохирогч нь хүн өөрөө гэдгийг иргэн бүрт ойлгуулах.

9. Хөтөлбөрийн тэргүүлэх чиглэлийн зорилт, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд дараахь зорилтыг тавьж байна:

9.1. "Байгууллагын чадавхийг бэхжүүлэх" тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд дараахь үр дүнд хүрнэ:

9.1.1. Зорилт 1. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хороог хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг ханган уялдуулан, зохицуулах чадавхитай болгох чиглэлээр шинэчлэн зохион байгуулж ажиллуулна;

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.1.1.1. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хороог салбар хоорондын ажлын уялдааг хангаж чадахуйц бүрэлдэхүүнтэй болгон шинэчлэх;

9.1.1.2. байгаль орчны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагад цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хорооны орон тооны ажлын албыг байгуулж ажиллуулах;

9.1.1.3. үндэсний хорооны ажлын алба болон орон нутагт хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх асуудал хариуцсан удирдлага, мэргэжилтэн, мэргэжилтэй ажилчдын мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх.

9.1.2. Зорилт 2. Яам, Засгийн газрын агентлаг, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар цөлжилттэй тэмцэх талаар Засгийн газраас дэвшүүлсэн зорилт, хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагааг салбарын болон орон нутгийн бодлого, хөтөлбөр, төсөвт тусган үр дүнтэй хэрэгжүүлж тайлагнана.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.1.2.1. яамд салбарын бодлого, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээндээ цөлжилттэй тэмцэх хөтөлбөрийн зорилт, үйл ажиллагааг тусган хэрэгжүүлж тайлагнадаг байх;

9.1.2.2. Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг өөрийн хариуцсан ажлын хүрээнд цөлжилттэй тэмцэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг уялдуулан зохион байгуулж тайлагнах;

9.1.2.3. аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг цөлжилттэй тэмцэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх дунд хугацааны төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжилтийг зохион байгуулж тайлагнах;

9.1.2.4. хөтөлбөрийн зорилт, үйл ажиллагааг хариуцсан яам, Засгийн газрын агентлаг, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн удирдлагын үр дүнгийн гэрээнд цөлжилттэй тэмцэх ажлыг тусган дүгнэдэг болох.

9.1.3. Зорилт 3. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангахад шаардлагатай санхүүгийн эх үүсвэрийг иргэд, хувийн хэвшил, улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө болон гадаад орон, олон улсын байгууллагын тусламж, дэмжлэгээр бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.1.3.1. цөлжилттэй тэмцэхэд шаардлагатай санхүүгийн болон техник, технологийн нөөцийг бүрдүүлэх;

9.1.3.2. цөлжилттэй тэмцэх ажилд шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн улсын болон орон нутгийн төсөвт тусгаж байх;

9.1.3.3. цөлжилттэй тэмцэх, цөлжилтийг сааруулах чиглэлээр олон улсын байгууллага болон гадаад орнуудтай хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх;

9.1.3.4. төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг байгаль хамгаалах, цөлжилттэй тэмцэх, цөлжилтийг сааруулах чиглэлээр хөгжүүлэх.

9.1.4. Зорилт 4. Боловсон хүчний чадавхийг сайжруулна.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.1.4.1. цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хорооны ажлын албаны болон орон нутаг дахь менежерүүдийн чадавхийг бэхжүүлэх;

9.1.4.2. цөлжилт, газрын доройтлын төлөв байдалд хяналт-шинжилгээ хийх, чиг хандлагад үнэлгээ өгөх, цөлжилттэй тэмцэх технологи, арга барилыг боловсруулах, баримтжуулах, технологи дамжуулах эрдэм шинжилгээний байгууллагын чадавхийг гадаадын тусламжаар хэрэгжүүлж байгаа төслүүдийн дэмжлэгтэйгээр бэхжүүлэх;

9.1.4.3. цөлжилттэй тэмцэх, цөлжилтийг сааруулах, сэргийлэх уламжлалт мэдлэг, шинэ арга барил, дэвшилтэт технологийн талаар иргэдэд зориулсан сургалт зохион байгуулах, сурталчилгаа явуулах.

9.2. "Хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох" тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд дараахь үр дүнд хүрнэ:

9.2.1. Зорилт 1. Цөлжилттэй тэмцэх, сэргийлэх, цөлжилтийг сааруулах хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй

болгосон байна.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.2.1.1. цөлжилттэй тэмцэхэд байгалийн нөөцийн тогтвортой менежментийг бүрдүүлэх суурь нөхцөл болох байгаль ашиглагчдын эрх, үүрэг, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хөшүүргийг бодлого, хууль эрх зүйн түвшинд тодорхойлох;

9.2.1.2. хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх талаар хуулийн төсөл боловсруулах;

9.2.1.3. салбар дундын зохицуулалтыг бодлого, хууль эрх зүйн баримт бичигт тусгах;

9.2.1.4. газрын элэгдэл, эвдрэл, цөлжилтийн төрөл, ангилал, зэрэглэлийг тогтоох журам боловсруулж мөрдөх.

9.3. "Шинжлэх ухаан, технологийн мэдлэгийн хүрээг өргөжүүлэх" тэргүүлэх чиглэлийн зорилтын хүрээнд дараахь үр дүнд хүрнэ:

9.3.1. Зорилт 1. Цөлжилтийн үндэсний нэгдсэн мэдээллийн сантай болно.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.3.1.1. цөлжилт, газрын доройтлын чиг хандлагыг үнэлэх арга зүйг шинэчлэн тодорхойлох;

9.3.1.2. цөлжилтөд өртсөн нутгийн биофизикийн болон нийгэм, эдийн засгийн суурь үнэлгээг хийх;

9.3.1.3. цөлжилт, газрын доройтлын төлөв байдал, цаашдын хандлагын талаархи мэдээллийн нэгдсэн сан байгуулах.

9.3.2. Зорилт 2. Цөлжилт хүчтэй болон нэн хүчтэй илэрсэн бүс нутагт цөлжилт, цөлжилтийн үйл явцыг судлах хяналт-шинжилгээний нэгдсэн сүлжээ байгуулагдана.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.3.2.1. ган, цөлжилт, газрын доройтлын хяналт-шинжилгээний нэгдсэн мэдээллийн сан бий болгох;

9.3.2.2. ган, цөлжилт, газрын доройтлын байдалд хяналт-шинжилгээ хийх аргачлалыг боловсронгуй болгох;

9.3.2.3. үндэсний хэмжээний хяналт-шинжилгээний сүлжээг байгуулах.

9.3.3. Зорилт 3. Цөлжилтийн судалгааны төвд цөлжилт, газрын доройтлыг сааруулах технологи, арга барилын мэдээллийн сан бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.3.3.1. шинжлэх ухаанд суурилсан шийдвэр гаргах тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор цөлжилт, газрын доройтлын суурь хүчин зүйл, тэдгээрийн үр нөлөөний талаархи мэдлэг, мэдээллийг бий болгох;

9.3.3.2. цөлжилттэй тэмцэх ажлыг шинжлэх ухааны мэдлэг, технологитой уялдуулах зорилгоор олон улсын, үндэсний болон уламжлалт технологи, арга барилыг турших, баримтжуулах, нийтэд түгээх ажлыг эрчимжүүлэх.

9.4. "Сурталчилгаа, оролцоог нэмэгдүүлэх, боловсролыг дэмжих" тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд дараахь үр дүнд хүрнэ:

9.4.1. Зорилт 1. Бүх шатны боловсролын түвшинд тогтвортой хөгжлийн боловсролыг эзэмшүүлэх ажлын хүрээнд байгаль экологийг доройтуулж байгаа болон цөлжилтийг үүсгэж байгаа хүчин зүйл, хор уршгийн талаархи мэдлэгийг хүүхэд, залуучуудад эзэмшүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.4.1.1. НҮБ-ын Боловсрол, шинжлэх ухаан, соёлын байгууллагын "Тогтвортой хөгжлийн боловсролын арван жил" хөтөлбөрийн үзэл санааг ерөнхий боловсролын хөтөлбөрт тусгах;

9.4.1.2. байгальд ээлтэй сургууль болохыг дэмжих замаар сурагч, багш, эцэг эхийн байгаль орчныг хамгаалах сэтгэлгээг төлөвшүүлэх.

9.4.2. Зорилт 2. Цөлжилтийг нэмэгдүүлж байгаа шалтгаан, хүчин зүйл, үр дагаврын талаархи мэдлэгийг дээшлүүлэх, цөлжилттэй тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор мэдээллээр хангана.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.4.2.1. цөлжилт, түүнд хүргэж байгаа хүчин зүйлсийн талаархи олон нийтийн мэдлэгийг дээшлүүлэх ажлыг мэдээллийн бүхий л хэрэгслээр сургалт, сурталчилгаа, ярилцлага зэрэг арга хэлбэрээр тогтмол зохион байгуулах;

9.4.2.2. цөлжилттэй тэмцэх ажилд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, тэдний хийж байгаа ажлыг урамшуулах, дэмжихэд чиглэсэн олон нийтийн арга хэмжээг зохион байгуулах.

9.4.3. Зорилт 3. Бодлого тодорхойлогч, шийдвэр гаргагчдад шинжлэх ухаанд үндэслэсэн мэдээллийг хүргэх замаар зохистой шийдвэр гаргах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.4.3.1. цөлжилттэй тэмцэхэд шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, бодлого, хууль, эрх зүйн орчинг сайжруулах зорилгоор бодлого тодорхойлогч, шийдвэр гаргагчдыг үнэн зөв мэдээллээр тогтмол хангаж тэдний мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлж шийдвэр гаргахад зөв нөлөө үзүүлэх.

9.5. "Орон нутгийн түвшинд хэрэгжүүлэх бодит арга хэмжээг дэмжих, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх" тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд дараахь үр дүнд хүрнэ:

9.5.1. Зорилт 1. Орон нутгийн түвшинд байгаль хамгаалал, байгалийн нөөц ашиглалтын менежментийг боловсронгуй болгох, бодит арга хэмжээг зохион байгуулах замаар цөлжилтийг сааруулна.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.5.1.1. орон нутгийн иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэх зорилгоор газрын боломжит нөөцийн зохистой ашиглалтыг хангаж чадахуйц газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийг шинэчлэн боловсруулах;

9.5.1.2. орон нутгийн усны ашиглалтыг оновчтой болгох зорилгоор доройтол илэрсэн болон эрсдэл өндөртэй газар нутагт усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн хэрэгжилтийг хангах;

9.5.1.3. цөлжилтийн дунд (25.9 хувь), сул зэрэглэлд (22.8 хувь) хамрах газруудад цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэх, сааруулах арга хэмжээний хүрээнд хот, суурин болон орон нутгийн зам, тээвэр зэрэг дэд бүтцийн салбарт байгаль ээлтэй арга технологийг нэвтрүүлэх ажлыг дэмжих;

9.5.1.4. цөлжилтийн нэн хүчтэй (5 хувь), хүчтэй (18.5 хувь) зэрэглэлд хамрагдах газруудад мод тарих, ургамалжуулах, хөв цөөрөм байгуулах, нийгмийн чухал ач холбогдолтой дэд бүтэц, барилга байгууламж, суурин газрыг элсний нүүлт хөдөлгөөн, газрын элэгдэл, эвдрэлээс хамгаалах бодит арга хэмжээг зураг төсөл, төлөвлөгөөний дагуу жил бүр зохион байгуулах;

9.5.1.5. говь, цөлийн бүсэд байгалийн баянбүрдийг хамгаалах, сэргээх ажлыг төлөвлөгөөний үндсэн дээр зохион байгуулах;

9.5.1.6. эрчим хүчний бусад эх үүсвэрүүд (ахуйн хэрэглээний хийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх, сум, суурин газрыг эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээнд холбох зэрэг)-ийг бий болгосноор гандуу бүс нутгийн мод, бут сөөг, ургамлыг түлшний зориулалтаар ашиглаж байгааг хязгаарлах.

9.5.2. Зорилт 2. Байгалийн нөөц ашиглагчдын бүлгүүд, байгаль хамгаалагчдын нөхөрлөлүүдэд байгалийн нөөцийг зохистой ашиглах эрх, үүргийн тогтолцоог бий болгох замаар байгалийн нөөцийн менежментийн төлөвлөгөө (бэлчээрийн менежментийн төлөвлөгөө, усны менежментийн төлөвлөгөө, ойн менежментийн төлөвлөгөө зэрэг)-г хэрэгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.5.2.1. бэлчээрийн даацад тохируулан зохистой ашиглах зорилгоор бэлчээр ашиглагчдын бүлгүүдийн үүрэг, хариуцлагын тогтолцоог бий болгох;

9.5.2.2. усны сав газрын зөвлөлүүдийг байгуулж, ажиллах нөхцөлийг нь бүрдүүлэх;

9.5.2.3. орон нутагт малчид, малтай байсан иргэдэд орлогын нэмэлт эх үүсвэр бий болгож байгальд үзүүлэх дарамтыг багасгах;

9.5.2.4. ойн нөхөрлөлийн үйл ажиллагааг доройтол илэрсэн болон эрсдэл өндөртэй газар нутгийг нөхөн сэргээхэд чиглүүлж дэмжих.

9.5.3. Зорилт 3. Үйлдвэрлэл, дэд бүтцийн хөгжлийн нөлөөгөөр доройтолд орсон газар нутгийг нөхөн сэргээхэд байгалийн нөөц, баялаг ашиглаж байгаа иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж "нөөц ашиглагч төлөх" зарчмыг нэвтрүүлнэ;

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

9.5.3.1. уул уурхайн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн байгаль орчинд ээлтэй арга, технологийг нэвтрүүлэх ажлыг дэмжих;

9.5.3.2. уурхайн зориулалтаар ашигласан газар нутгийг нөхөн сэргээх журамд "нөөц ашиглагч төлөх" зарчмыг тусгаж шинэчлэн боловсруулах, энэ чиглэлээр мэргэжлийн зөвлөмж, зөвлөгөө өгөх;

9.5.3.3. авто зам барих томоохон төсөл хөтөлбөрүүдийг дэмжсэн бодлого хэрэгжүүлэх;

9.5.3.4. авто зам барихад ашигладаг байгаль орчинд ээлтэй шинэ арга, технологийг турших, нэвтрүүлэх.

9.5.4. Зорилт 4. Цөлжилтөд өртсөн бүс нутагт хэрэгжүүлэх арга хэмжээг бусад хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилттэй нягт

уялдуулан, иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэх, амьдрах орчныг хамгаалахад чиглэсэн арга хэмжээг нэмэгдүүлэх.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

9.5.4.1. Биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах үндэсний хөтөлбөртэй харилцан уялдуулан биологийн төрөл зүйлийн хомсдол, цөлжилтөд хүргэж байгаа нөхцөлийг бууруулах арга хэмжээ авах;

9.5.4.2. биологийн төрөл зүйлийн амьдрах орчныг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;

9.5.4.3. уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөртэй уялдуулан цөлжилт, түүнээс үүдэлтэй байгалийн гамшгийн нөлөө болон эрсдлийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;

9.5.4.4. цэвэр хөгжлийн механизм, Даян дэлхийн байгаль хамгаалах сан зэрэг эх үүсвэрүүдээс газрын тогтвортой менежментийг дэмжих санхүүгийн дэмжлэг олох, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, хамтарсан төсөл хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авах;

9.5.4.5. байгалийн баялгийг ашиглахаас татгалзсан, байгалийн баялгийн ашиглалтыг орлуулсан орлогын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх санаачилгыг дэмжих.

10. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хугацаа, үе шат

10.1. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр нь 2010-2020 оны хооронд дараахь хоёр үе шаттайгаар хэрэгжинэ:

10.1.1. Нэгдүгээр үе шат (2010-2015 он)-нд цөлжилттэй тэмцэх ажлын эрх зүйн орчин, зохион байгуулалтыг сайжруулах, цөлжилттэй тэмцэх үндэсний чадавхийг бэхжүүлэх, цөлжилттэй тэмцэх ажилд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд чиглэгдсэн цогц бодлого, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ;

10.1.2. Хоёрдугаар үе шат (2016-2020 он)-нд цөлжилтөд хүчтэй өртсөн эмзэг бүс нутгийн доройтсон орчныг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэх замаар цөлжилтийн эрчийг сааруулах бодлого, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

11. Эрсдэл болон урьтал нөхцөлүүд

11.1. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр нь дараахь урьтал нөхцөлүүд бүрэлдсэн байхыг шаардана:

11.1.1. байгалийн нөөцийг зохицуулалтгүй ашиглах, түүнээс үүдэн гарах хохирлыг даван туулах улс төрийн болон олон нийтийн сонирхол байх;

11.1.2. уур амьсгал, цаг агаарын тааламжгүй он жилүүд урт хугацаанд үргэлжилж давагдашгүй хүчин зүйл бий болохоос урьдчилан сэргийлэх;

11.1.3. улс орны санхүү, эдийн засгийн нөхцөл улам бүр сайжирч, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдсэн байх;

11.1.4. олон улсын байгууллагууд уур амьсгалын өөрчлөлт, цөлжилт, биологийн төрөл зүйлийн асуудлыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлж байх.

Гурав. Оролцогч талууд, тэдгээрийн үүрэг

12. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр нь оролцогч талуудын идэвхтэй оролцоонд түшиглэн хэрэгжинэ. Хөтөлбөрт тусгасан тэргүүлэх чиглэл, зорилт, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, төр, иргэний нийгмийн хамтын ажиллагаа шийдвэрлэх үүрэгтэй байна.

13. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хороо нь дараахь үүргийг хэрэгжүүлнэ:

13.1. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд зохион байгуулах, зохицуулах;

13.2. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг төлөвлөх, зохицуулах;

13.3. Цөлжилттэй тэмцэх зорилгоор салбарын болон салбар дундын бодлого, хууль, эрх зүйн орчинд шинэтгэл хийхэд оролцох;

13.4. Бодлого тодорхойлох, шийдвэр гаргах болон мэдээллийн хэрэгслээр цөлжилттэй тэмцэх талаар мэдлэг, мэдээлэл дамжуулах үйл ажиллагаанд оролцох;

13.5. Цөлжилтөд нөлөөлөх гол хүчин зүйлийн хяналт-шинжилгээний тайланг 2 жил тутамд; цөлжилтийн зэрэглэлийн болон нийгэм, эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, зураглалыг 5 жил тутам холбогдох мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлж Засгийн газарт танилцуулах;

13.6. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн талаар жил бүр Засгийн газарт танилцуулж, нийтэд мэдээлэх.

14. Цөлжилттэй тэмцэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд төрийн захиргааны төв байгууллага дараахь тэргүүлэх үүрэгтэй:

14.1. Байгаль орчны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

14.1.1. цөлжилттэй тэмцэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг хариуцан зохион байгуулж, мэргэжил арга зүйн

удирдлагаар хангах;

14.1.2. цөлжилтийн төлөв байдлыг хянах хяналт-шинжилгээний сүлжээг зохион байгуулах;

14.1.3. хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлэх, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэхтэй холбогдуулан эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох;

14.1.4. говь, хээрийн болон цөлжилт ихээр явагдаж байгаа бүс нутагт унаган ургамлыг тарималжуулах, ойг нөхөн сэргээх тогтвортой менежментийг бий болгох;

14.1.5. уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох талаар төрөөс баримтлах бодлогыг тодорхойлон хэрэгжүүлэх;

14.1.6. ус хэмнэлтийн бодлого, тухайлбал, хур тундас нэмэгдүүлэх, ус хуримтлуулах, хиймэл нуур, цөөрөм, хөв байгуулах, говийн баянбүрдийг хамгаалах, сэргээх замаар экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангах бодлого, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх;

14.1.7. цөлжилтөөс сэргийлэхэд онцгой ач холбогдол бүхий улсын тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээг өргөжүүлэх;

14.1.8. хууль тогтоомжоор хүлээсэн бусад чиг үүрэг.

14.2. Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

14.2.1. цөлжилтөөс сэргийлэх арга хэмжээг газрын тогтвортой менежмент, газар зохион байгуулалтын бодлого, төлөвлөгөө, үйл ажиллагаагаар дамжуулан зохион байгуулж тайлагнах;

14.2.2. авто замын оновчтой сүлжээг бий болгож хөрсний элэгдэл, эвдрэлээс сэргийлэх;

14.2.3. хот, суурин газрын төлөвлөлтөд ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх бодлогыг тусгаж хэрэгжүүлэх.

14.3. Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

14.3.1. хөрсний элэгдэл, эвдрэлд сөрөг нөлөө багатай ойн зурвас бүхий газар тариалан эрхлэх бодлого, үйл ажиллагааг зохион байгуулах;

14.3.2. бэлчээрийн тогтвортой менежментийг зохион байгуулж, хэрэгжүүлэх;

14.3.3. бэлчээрийн даацад тохирсон мал сүргийн оновчтой бүтцийг бий болгох төрийн бодлогыг шинэчлэн тодорхойлж хэрэгжүүлэх.

14.4. Сангийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

14.4.1. газрын доройтол, хөрсний элэгдэл, цөлжилттэй тэмцэх ажилд шаардлагатай хөрөнгийн эх үүсвэрийг улсын төсөвт тусгах;

14.4.2. цөлжилттэй тэмцэх ажилд гадаад орон, олон улсын байгууллагын зээл, тусламж, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах.

14.5. Батлан хамгаалах асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага цөлжилттэй тэмцэх ажилд зэвсэгт хүчний бие бүрэлдэхүүнийг зохион байгуулан оролцуулах бодлого боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

14.6. Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, Шинжлэх ухааны академи дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

14.6.1. хүүхэд залуучуудад байгаль, экологи, цөлжилт, байгаль орчны доройтлын сөрөг үр дагаврын талаар сургалтын хөтөлбөрт тусгах;

14.6.2. байгаль хамгаалах уламжлалт арга, цөлжилт, байгаль орчны доройтлын сөрөг үр дагаврын талаархи мэдлэгийг зайн сургалтаар олгох;

14.6.3. Улсын Их Хурал, Засгийн газар, шийдвэр гаргагчдыг цөлжилт, газрын доройтлын талаархи шинжлэх ухааны ололт, бодит мэдээллээр хангах;

14.6.4. газрын доройтол, цөлжилттэй тэмцэх уламжлалт арга болон дэвшилтэт технологийг боловсруулж нэвтрүүлэх.

14.7. Эрдэс баялаг, эрчим хүчний асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

14.7.1. сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг дэмжин хөгжүүлэх бодлого боловсруулж үйл ажиллагааг зохион байгуулах;

14.7.2. хий болон бусад эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрийн талаар судалгаа, хэрэглээг нэмэгдүүлэх бодлогыг цөлжилттэй тэмцэх ажилтай уялдуулан явуулах;

14.7.3. эрдэс баялгийн хайгуул болон ашиглалтын явцад байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг багасгах, нөхөн сэргээх хариуцлагатай уул уурхайн бодлого, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх.

15. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх талаар аймаг, сумын Засаг дарга дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

15.1. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагтаа хэрэгжүүлэх асуудлыг хариуцан зохион байгуулах;

15.2. Засаг дарга үйл ажиллагааны хөтөлбөртөө цөлжилттэй тэмцэх асуудлыг тусгасан байх;

15.3. Цөлжилттэй тэмцэх дунд хугацааны төлөвлөгөө боловсруулж иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар батлуулан хэрэгжүүлэх;

15.4. Байгалийн нөөц ашиглагчдын эрх, үүргийг тодорхойлж байгаль ашиглагчдын бүлгийг бүртгэх, тэдгээрийн менежментийн төлөвлөгөөг баталж хэрэгжилтэд нь хяналт тавих;

15.5. Орон нутгийн төсвийн тодорхой хэсгийг байгаль ашиглагч болон хамгаалагчдын бүлгүүдээр дамжуулан байгаль хамгаалах ажилд зарцуулах.

16. Эрдэм шинжилгээ, судалгааны холбогдох байгууллага дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

16.1. газрын доройтол, цөлжилтийн төлөв байдал, цаашдын хандлагыг судлан тогтоож холбогдох мэдээллээр хангах;

16.2. байгальд ээлтэй технологи, арга барилыг орон нутагт нэвтрүүлэх, цөлжилт, газрын доройтлын хүчин зүйлс, тэдгээрийн байгаль орчин, иргэдийн амьжиргаанд үзүүлэх нөлөөлөлд хяналт-шинжилгээ хийх;

16.3. цөлжилтийн судалгааны төв нь шийдвэр гаргагч, бодлого тодорхойлогч, байгалийн нөөц ашиглагчдад газрын тогтвортой менежментийн технологи, арга барилын мэдээлэл түгээж, технологи, арга барилын талаархи мэдээллийг цуглуулах, баримтжуулах ажлыг Дэлхийн Байгаль хамгаалах технологи, арга барилын тойм (WOCAT) нийтлэг арга зүйд суурилан үндэсний мэдээллийн сан байгуулах.

17. Байгаль хамгаалах чиг үүрэг бүхий иргэний нийгмийн байгууллага нь цөлжилттэй тэмцэхэд орон нутгийн иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, иргэд, олон нийтэд сурталчилгаа хийх, байгалийн баялаг ашиглагчдад хяналт тавих үүрэг хүлээнэ.

18. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр нь олон улсын байгууллага, төсөл, хөтөлбөрийн дараахь үйл ажиллагаанд хамтран оролцохыг чухалчилна:

18.1. Цөлжилттэй тэмцэх олон улсын төсөл, хөтөлбөрийн сүлжээнд хамрагдах, тэдгээрийн үйл ажиллагаанд оролцоход дэмжлэг үзүүлэх;

18.2. Холбогдох үндэсний байгууллага (Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хороо, Цөлжилтийн судалгааны төв зэрэг)-уудын боловсон хүчний болон бүтэц, зохион байгуулалтын чадавхийг бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;

18.3. Цөлжилттэй тэмцэх, цөлжилтийг сааруулах, гангийн нөлөөг бууруулах зорилго бүхий төсөл, хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлэх;

18.4. Цөлжилттэй тэмцэх, цөлжилтийг сааруулах чиглэлээрх технологи, арга барилыг туршиж ашиглахад дэмжлэг үзүүлэх;

18.5. Туршигдсан технологи, арга барилыг өргөн хүрээнд нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх.

Дөрөв. Хөтөлбөрийн удирдлага, зохион байгуулалт, санхүүжилт

19. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг улсын хэмжээнд удирдан зохион байгуулах, салбар дундын зохицуулалтаар хангах, хяналт тавих үүрэг бүхий Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хороог байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн тэргүүлнэ.

20. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хорооны дүрэм, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

21. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хороо нь хөтөлбөр, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх өөрийн төсөвтэй байна.

22. Холбогдох яам, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хороонд жил бүр үйл ажиллагаагаа тайлагнах үүрэгтэй.

23. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хөрөнгийг улсын төсөв, тусгай сан, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хандив, гадаадын зээл, буцалтгүй тусламжаас бүрдүүлнэ.

Тав. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хянах тогтолцоо, үр дүнг

үнэлэх шалгуур үзүүлэлт

24. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтээс гарах үр дүнгийн хяналт-шинжилгээг тэргүүлэх чиглэл тус бүрээр хийнэ.

25. Тэргүүлэх чиглэлийн зорилт бүрт харгалзах шалгуур үзүүлэлтүүдийг дараахь хүснэгтээр үзүүлэв:

Тэргүүлэх чиглэл	Тэргүүлэх чиглэлийн зорилтууд	Хэрэгжилтийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүд
Байгууллагын чадавхийг бэхжүүлэх	Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хорооны бүрэлдэхүүн, зохион байгуулалтыг сайжруулах	Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хорооны бүрэлдэхүүн, ажлын албаны чиг үүргийг тодорхойлсон сайдын шийдвэр
	Цөлжилттэй тэмцэх ажилд оролцох байгууллагуудын чадавхийг бэхжүүлэх	Цөлжилттэй тэмцэх чиглэлд холбогдох байгууллагуудаас хэрэгжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрийн жагсаалт
Хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох	Салбарын болон салбар дундын бодлого, хууль эрх зүйн баримт бичиг, тэдгээрийн хэрэгжилтийг уялдуулах	Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангахад чиглэсэн Засгийн газар, Улсын Их Хурлаар батлагдсан хууль эрх зүйн баримт бичгийн жагсаалт

Шинжлэх ухаан, технологийн мэдлэгийн хүрээг өргөжүүлэх	Шийдвэр гаргах түвшинд тайлагнахад шаардлагатай мэдээ мэдээлэлд суурилсан мэдлэгийн суурийг бүрдүүлэх	Шийдвэр гаргах түвшинд байгаль орчны төлөв байдал, ялангуяа цөлжилт, газрын доройтол, цаашдын хандлагын талаар хүргүүлсэн мэдээ мэдээлэл
	Цөлжилтийг сааруулах үйл ажиллагааг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай технологи, мэдлэгийн суурийг бий болгох	Монгол Улсад нэвтрүүлсэн технологи, арга барилын тоо
Сурталчилгаа, оролцоог нэмэгдүүлэх, боловсролыг дэмжих	Цөлжилттэй тэмцэхэд шийдвэр гаргагчид болон иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх	Иргэд, шийдвэр гаргагчдын мэдлэг, зан үйлд гарсан өөрчлөлт тусгайлсан судалгааны үзүүлэлтээр
	Боловсролоор дамжуулан байгаль орчны талаархи хүүхэд, залуучуудын сэтгэлгээг өөрчлөх	Тогтвортой хөгжлийн боловсролын зарчмыг агуулсан ерөнхий боловсролын сургуулийн хичээлийн хөтөлбөр
Орон нутгийн түвшинд хэрэгжүүлэх бодит арга хэмжээг дэмжих, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх	Газрын тогтвортой менежментийн арга хэлбэрийг дэмжих замаар газар тариалан, мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн үр ашгийг урт хугацаанд хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх	-Орон нутгийн байгалийн нөөцийн менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд иргэдийн оролцооны түвшин; -Байгалийн нөөц ашиглагчдын бүлгүүдийн дунд илэрсэн сонирхлын зөрчилдөөний тоо, хандлага; -Бэлчээр ашиглагчдын бүлэгт хамрагдсан малчин өрхийн тоо; -Менежментийн төлөвлөгөөний дагуу албан ёсны бүлэг, нөхөрлөлүүдийн ашиглаж байгаа газрын хэмжээ
	Байгаль ашиглагчдын оролцоог хангасан байгалийн нөөцийн тогтвортой менежментийн арга, хэрэгслийг хөгжүүлэх	-Ус ашиглагчдад усны нөөцийг тэнцвэртэй хангасан байдал; -Ой бүхий талбайн өөрчлөлт (ойжуулсан, шинээр ой үүсгэсэн, огтолсон, түймэрт шатсан); -Зэрлэг амьтдын амьдрах орчны талбайн өөрчлөлт.

	Аж үйлдвэрлэлийн хөгжил, дэд бүтцийн салбарт байгальд ээлтэй арга туршлагыг нэвтрүүлэх	-Үйлдвэрлэл, дэд бүтцэд өртсөн болон нөхөн сэргээгдсэн талбай; -Экологийн цэвэр үйлдвэрлэлийн технологи нэвтрүүлсэн үйлдвэр, албан нэгжийн тоо
	Цөлжилт, газрын доройтолд хүргэх уур амьсгалын өөрчлөлтийн үр нөлөөг сааруулах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох бүхий л үүсгэл санаачилгад дэмжлэг үзүүлэх	-Ургамлан нөмрөгийг нөхөн сэргээсэн талбай; -Байгалийн гамшигт үзэгдэлд нэрвэгдсэн талбай.

26. Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээг үйл ажиллагааны зорилтын түвшинд

тодорхойлох шалгуур үзүүлэлтүүдийг суурь мэдээ, зорилтот нөхцөл, гарах үр дүнгийн тоон утгыг үе шат тус бүрт нийцүүлэн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгана.

27. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явцад хийх хяналт-шинжилгээ, үр дүнд өгөх үнэлгээг яамдын холбогдох газар, эрдэм шинжилгээний байгууллага, хөндлөнгийн шинжээчид хэрэгжүүлэх бөгөөд Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хороо нь хяналт-шинжилгээ, үр дүнг Засгийн газар, НҮБ-ын Цөлжилттэй тэмцэх конвенцийн Нарийн бичгийн дарга нарын газарт хүргүүлэх Үндэсний тайланд тусгана.

---oOo---

ЦӨЛЖИЛТТЭЙ ТЭМЦЭХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ

АЖИЛЛАГААНЫ I ҮЕ ШАТНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ (2010-2015 ОН)

№	Авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хэрэгжих хугацаа	Оролцогч талууд Хариуцах байгууллага	Хамтран ажиллах байгууллага
Тэргүүлэх чиглэл 1: Байгууллагын чадавхийг бэхжүүлэх				
1.1.	Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хороог хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах, зохицуулах чадавхитай болгон шинэчлэн зохион байгуулж ажиллуулна			
1.1.1	Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хорооны бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн оролцогч байгууллагуудын хамтын ажиллагааг сайжруулах	2010	БОАЖЯ	ЦТҮХ
1.1.2	Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хорооны орон тооны ажлын алба болон орон нутагт хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зохион байгуулалтыг оновчтой болгох	2010-2012	БОАЖЯ	ЦТҮХ
1.2.	Яам, агентлаг, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар цөлжилттэй тэмцэх талаар Засгийн газраас дэвшүүлсэн зорилт, хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагааг салбарын болон орон нутгийн бодлого, хөтөлбөр, төсөвт тусган үр дүнтэй хэрэгжүүлж тайлагнана			
1.2.1	Холбогдох яамд бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөөндөө цөлжилттэй тэмцэх хөтөлбөрийн зорилт үйл ажиллагааны чиглэлийг тусган хэрэгжүүлж тайлагнах	2010-2015	ЦТҮХ	Яамд
1.2.2	Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг болон бусад байгууллагууд өөрийн үйл ажиллагааныхаа хүрээнд цөлжилттэй тэмцэх ажлыг хөтөлбөртэй уялдуулан хэрэгжүүлж, тайлагнах	2010-2015	ЦТҮХ	Агентлаг, бусад байгууллагууд
1.2.3	Аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх дунд хугацааны төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжилтийг тайлагнах	2010-2015	ЦТҮХ	Бүх шатны Засаг дарга
1.2.4	Яам, Засгийн газрын агентлаг, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн удирдлагын үр дүнгийн гэрээнд цөлжилттэй тэмцэх ажлыг тусган дүгнэдэг болгох	2010-2015	БОАЖЯ	Яам, агентлаг, бүх шатны Засаг дарга
1.3.	Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангахад шаардлагатай санхүүгийн эх үүсвэр болон техник, технологийн нөөцийг бүрдүүлэх			
1.3.1	Цөлжилттэй тэмцэх арга хэмжээнд шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн улсын болон орон нутгийн төсөвт тусгаж байх	2010-2015	СЯ, БОАЖЯ	ХХААХҮЯ, БХЯ, ЗТБХБЯ, ЭБЭХЯ, БСШҮЯ бусад холбогдох яамд
1.3.2	Цөлжилттэй тэмцэхэд шаардлагатай техник, технологийн нөөцийг бүрдүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ, ЦТҮХ	БСШҮЯ, ЭБЭХЯ, ХХААХҮЯ, ЗТБХБЯ, ШУА
1.3.3	Олон улсын байгууллага, гадаадын болон дотоодын төсөл, хөтөлбөрүүдийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх	2010-2015	ЦТҮХ, ГХЯ	Холбогдох яамд, төсөл, хөтөлбөрүүд
1.3.4	Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг байгаль хамгаалах, цөлжилттэй тэмцэх, сааруулах чиглэлээр хөгжүүлэх	2010-2015	ЦТҮХ	БОАЖЯ, ЦТҮХ, холбогдох бусад яам, агентлагууд
1.4.	Боловсон хүчний чадавхийг сайжруулах			
1.4.1	Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хорооны ажлын албаны боловсон хүчнийг менежмент, төлөвлөлт, үйл ажиллагааны мониторингийн сургалтад хамруулан сургах	2010-2015	БОАЖЯ	ЦТҮХ
1.4.2	Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн байгаль орчны асуудал хариуцсан мэргэжилтнүүдэд зориулсан цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр сургалт зохион байгуулах	2010-2015	ЦТҮХ	БСШҮЯ, бүх шатны Засаг дарга, ШУА
1.4.3	Эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын эрдэмтэн судлаачид болон мэргэжилтнүүдийг цөлжилт, түүнийг чиг хандлагад мониторинг хийх, үнэлгээ болон цөлжилттэй тэмцэх арга барил, технологи боловсруулах чиглэлээр олон улсын эрдэм шинжилгээний төвүүдтэй холбоо тогтоох, хамтарсан эрдэм шинжилгээний төсөл хэрэгжүүлэх, олон улсын хурал болон сургалтуудад хамруулах	2010-2015	БОАЖЯ, ЦТҮХ	БСШҮЯ, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд
1.4.4	Цөлжилттэй тэмцэх уламжлалт мэдлэг, дэвшилтэт технологи, арга барилыг иргэд, олон нийтэд дэлгэрүүлэх, сурталчлах	2010-2015	БОАЖЯ, ЦТҮХ	ШУА, хэвлэл, мэдээллийн байгууллагууд
Тэргүүлэх чиглэл 2. Хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох				
2.1.	Цөлжилттэй тэмцэх, сэргийлэх, цөлжилтийг сааруулах хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох			
2.1.1	Байгаль ашиглагчдын эрх үүрэг, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хөшүүргийг бодлого, хууль, эрх зүйн түвшинд тодорхойлж, холбогдох хууль тогтоомжуудад өөрчлөлт оруулах	2010-2015	БОАЖЯ	ХХААХҮЯ, ЗТБХБЯ
2.1.2	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх талаар хууль боловсруулж, батлуулах	2011	БОАЖЯ	ХЗДХЯ, ХХААХҮЯ, ЗТБХБЯ
2.1.3	Газрын элэгдэл, эвдрэлийн зэрэглэл, цөлжилтийн төрөл, ангиллыг тогтоох журам боловсруулж мөрдөх	2010	БОАЖЯ	ХХААХҮЯ, ЗТБХБЯ, ШУА
2.1.4	Хүчтэй элэгдэл, эвдрэлд орсон газрын нөхөн сэргээлт хийх журмыг шинэчлэн боловсруулах	2010-2015	БОАЖЯ	ХХААХҮЯ, ЗТБХБЯ, ШУА
2.1.5	Батлагдсан хууль тогтоомжуудын хэрэгжилтийг хангах зорилгоор шинээр гарсан хуулиудыг хэвлэн нийтлүүлэх, хуулийг хэрэгжүүлэгч байгууллагад сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулах	2010-2015	БОАЖЯ	ХЗДХЯ, ЦТҮХ, төсөл, хөтөлбөрүүд
Тэргүүлэх чиглэл 3. Шинжлэх ухаан, технологийн мэдлэгийн хүрээг өргөжүүлэх				
3.1.	Цөлжилтийн үндэсний нэгдсэн мэдээллийн сантай болох			
3.1.1	Цөлжилтийн цар хүрээ, чиг хандлагыг үнэлэх арга зүйг шинэчлэн тодорхойлох	2010	БОАЖЯ	ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд
3.1.2	Цөлжилтөд өртсөн нутгийн биофизикийн болон нийгэм, эдийн засгийн суурь үнэлгээг хийх	2010	БОАЖЯ	БСШҮЯ, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд
3.1.3	Цөлжилтийн чиглэлээр хийгдэх судалгаа, шинжилгээний ажлыг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх нэгдсэн бодлогыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх	2010-2015	ЦТҮХ	БСШҮЯ, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд
3.1.4	Цөлжилт, газрын доройтлын төлөв байдал, цаашдын хандлагын талаархи мэдээллийн сан байгуулах	2010-2015	БОАЖЯ	ЦТҮХ, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд
3.2.	Цөлжилт, цөлжилтийн үйл явцыг судлах хяналт-шинжилгээний нэгдсэн сүлжээ байгуулах			
3.2.2	Газрын хөрс, ургамлан бүрхэвчийн доройтол, цөлжилтийн үйл явцыг судлах хяналт-шинжилгээний суурин сүлжээ байгуулж, байнгын үйл ажиллагааг хангах	2010-2015	БОАЖЯ	ЦУОШГ, ШУА
3.2.3	Цэвдгийн үргэлжилсэн тархацтай бүсэд цэвдгийн хяналт-шинжилгээний сүлжээ байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ	ЦУОШГ, ШУА
3.3.	Цөлжилт, газрын доройтлыг сааруулах технологи, арга барилын мэдээллийн сан бүрдүүлнэ			
3.3.1	Ган, газрын доройтол, цөлжилтийн сөрөг үр дагавар нь иргэдийн амьжиргаанд нөлөөлөх байдлын судалгаа, шинжилгээг үндэсний хэмжээнд хийх	2010-2015	БОАЖЯ	ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд
3.3.2	Цөлжилт, газрын доройтлын суурь хүчин зүйлс, тэдгээрийн үр дагаврын талаархи мэдлэг мэдээллийг бий болгох	2010-2015	БОАЖЯ	БСШҮЯ, ЦТҮХ, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд
3.3.3	Дэлхийн хөрс, ус хамгаалах (WOCAT) арга зүйн дагуу цөлжилттэй тэмцэх арга барил, технологиудыг турших, баримтжуулах мэдээллийн сан (MONCAT)-г боловсронгуй болгох	2010-2015	ЦТҮХ	ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд, ТББ
3.3.4	Цөлжилт, газрын доройтлын талаар шинжлэх ухааны үндэслэлтэй мэдээллийн нийгмийн бүх шатанд түгээх ажлыг эрчимжүүлэх	2010-2015	ЦТҮХ	ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд, ТББ
Тэргүүлэх чиглэл 4. Сурталчилгаа, оролцоог нэмэгдүүлэх, боловсролыг дэмжих				
4.1.	Байгаль, экологийг доройтуулж байгаа болон цөлжилтийг үүсгэж байгаа хүчин зүйл, хор уршгийн талаархи мэдлэгийг хүүхэд, залуучуудад эзэмшүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх			
4.1.1	НҮБ-ын боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны байгууллагын "Тогтвортой хөгжлийн боловсролын арван жил" хөтөлбөрийн үзэл санааг ерөнхий боловсролын хөтөлбөрт тусгах	2010-2015	БСШҮЯ	БОАЖЯ, ШУА, их, дээд сургуулиуд
4.1.2	Байгаль хамгаалах уламжлалт зан үйл, ёс заншил, арга замын талаар сургалт, сурталчилгаа явуулах багш нарыг үе шаттайгаар бэлтгэх	2010-2015	БСШҮЯ	ШУА, их, дээд сургуулиуд
4.1.3	Байгальд ээлтэй, байгаль орчны чиглэлээр сургалт явуулдаг тусгай сургалттай сургуулиудын үйл ажиллагааг дэмжих	2010-2015	БСШҮЯ	БОАЖЯ

4.2.	Цөлжилтийг нэмэгдүүлж байгаа шалтгаан, хүчин зүйл, үр дагаврын талаархи мэдлэгийг дээшлүүлэх, цөлжилттэй тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор мэдээллээр хангах				
4.2.1	Байгаль орчныг хамгаалах, цөлжилтийн төлөв байдал, чиг хандлага, цөлжилтийг нэмэгдүүлж байгаа хүчин зүйлүүд, учруулж буй хохирол болон цөлжилтөөс урьдчилан сэргийлэх боломжийн талаархи мэдээллийг олон нийтэд хэвлэл, мэдээллийн бүх хэрэгсэл ашиглан хүргэх ажлыг тогтмолжуулах	2010-2015	БОАЖЯ, ЦТҮХ, БСШУЯ	Хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслүүд, ТББ	
4.2.2	Цөлжилттэй тэмцэх хандлагыг өөрчлөн шинэчилж, цөлжилтийг сааруулахад идэвх санаачилгатай ажиллаж байгаа иргэд, олон нийт, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг урамшуулан дэмжих, тэдний үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлан таниулах	2010-2015	БОАЖЯ	ЦТҮХ, ТББ	
4.2.3	Дэлхийн цөлжилттэй тэмцэх өдрийг жил бүр тодорхой сэдвийн хүрээнд иргэд, олон нийтэд зориулан мэдээлэл түгээх зорилгоор уулзалт, ярилцлага болон олон нийтийг хамарсан бусад арга хэмжээг зохион байгуулах	2010-2015	БОАЖЯ	ЦТҮХ, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд, ТББ	
4.2.4.	Албан бус боловсролын зайны сургалтын тогтолцоог ашиглан цөлжилтийн талаар мэдлэг олгох сургалтыг зохион байгуулах	2010-2015	БСШУЯ	БОАЖЯ, ЦТҮХ	
4.3.	Бодлого тодорхойлогч, шийдвэр гаргагчдад шинжлэх ухаанд үндэслэсэн мэдээллийг хүргэх замаар зохистой шийдвэр гаргах нөхцөлийг бүрдүүлнэ				
4.3.1	Цөлжилттэй тэмцэх хөтөлбөрийг холбогдох шатны байгууллага, албан тушаалтнуудад сурталчлан ойлгуулснаар хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангахад дэмжлэг үзүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ	Холбогдох яамд, ЦТҮХ, төсөл, хөтөлбөрүүд	
4.3.2	Бүх түвшний удирдах ажилтнуудад зориулан цөлжилтийн төлөв байдал, чиг хандлага, цөлжилтийг нэмэгдүүлж байгаа хүчин зүйлүүд, учруулж буй хохирлын талаархи мэдээллээр хангах, тэдний гаргах бодлого, шийдвэрт зөв нөлөө үзүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ	ЦТҮХ, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд	
Тэргүүлэх чиглэл 5. Орон нутгийн түвшинд хэрэгжүүлэх бодит арга хэмжээг дэмжих, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх					
5.1. Орон нутгийн түвшинд байгаль хамгаалал, байгалийн нөөц ашиглалтын менежментийг боловсронгуй болгох, бодит арга хэмжээг зохион байгуулах замаар цөлжилтийг сааруулна					
5.1.1	Орон нутгийн иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэх зорилгоор газрын боломжит нөөцийн зохистой ашиглалтыг хангаж чадахуйц газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийг шинэчлэн боловсруулах	2010-2015	ЗТБХБЯ	ГХБГЗЗГ, төсөл, хөтөлбөрүүд	
5.1.2	Газрын нэгдмэл сангийн оновчтой төлөвлөлтөд үндэслэсэн газар, түүний хэвшлийн баялгийг зохистой ашиглах, хамгаалах нэгдсэн бодлогыг хэрэгжүүлэх	2010-2015	ЗТБХБЯ	ГХБГЗЗГ, төсөл, хөтөлбөрүүд	
5.1.3	Уламжлалт бэлчээр ашиглах аргыг сэргээх, орон нутагт бэлчээр сэлгэх, өнжөөх, хашаалах ажлыг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх	2010-2015	ХХААХҮЯ	ЗТБХБЯ, бүх шатны Засаг дарга, төсөл, хөтөлбөрүүд, ТББ	
5.1.4	Хадлангийн талбайг хашиж хамгаалах, га-гаас авах ургацын хэмжээг нэмэгдүүлэх зорилгоор аж ахуйн нэгж, хоршоо, бүлгүүдэд дэмжлэг үзүүлэх	2010-2015	ХХААХҮЯ	Бүх шатны Засаг дарга, төсөл, хөтөлбөрүүд	
5.1.5	Хуурай, хуурайвтар бүс нутагт иргэд санаачилгаараа усны нөөцөө ашиглан тэжээлийн ургамал тариалах ажилд дэмжлэг үзүүлэх	2010-2015	ХХААХҮЯ	ТББ	
5.1.6	"Атрын III аян"-ыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд хөрсийг элэгдлээс хамгаалж хөрсний чанарыг бууруулахгүй байх зорилгоор тариалангийн талбайд ойн зурвас байгуулах ажлыг дэмжих	2010-2015	ХХААХҮЯ	Хувийн хэвшлийн байгууллага	
5.1.7	Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд техник, технологийн шинэчлэл хийх ажлыг эрчимжүүлж, хөрсийг элэгдэл, эвдрэлээс хамгаалах технологийг нэвтрүүлсэн аж ахуйн нэгж, иргэдэд дэмжлэг үзүүлэх	2010-2015	ХХААХҮЯ, ЗТБХБЯ	Хувийн хэвшлийн байгууллага	
5.1.8	Доройтсон газрын хэмжээ, байршил, элэгдлийн зэрэглэлийг судлан тогтоосны үндсэн дээр нөхөн сэргээх арга технологийг ялгавартайгаар тогтоон, хэрэгжүүлэх менежментийг боловсронгуй болгох	2010-2015	БОАЖЯ, ЗТБХБЯ	ШУА	
5.1.9	Усны нөөц болон байгалийн бусад нөөцийг зохистой ашиглах, хамгаалах цогц үйл ажиллагаатай уялдуулан менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан хэрэгжүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ, ЦТҮХ	Усны газар, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд	
5.1.10	Орд газруудыг ашиглах болон томоохон барилга байгууламжуудыг барих үед илрэх газар доорхи усыг экологийн болон бусад зориулалтаар бүрэн ашиглах	2010-2015	БОАЖЯ, ЭБЭХЯ	Усны газар, ШУА	
5.1.11	Цөлжилт хүчтэй илэрсэн сумдыг сонгож, цөлжилттэй тэмцэх загвар сум бий болгон олон нийтэд сурталчлан таниулах	2010-2016	БОАЖЯ, ЗТБХБЯ	Бүх шатны Засаг дарга, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд	
5.1.12	Зарим хот, суурин газруудыг элсний нүүдлээс хамгаалах, ногоон бүс байгуулах зэрэг технологийн шийдлийг олж тогтоох зорилгоор олон улсын туршлагыг судлан нэвтрүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ, ЦТҮХ	Бүх шатны Засаг дарга, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд	
5.1.13	Зам, тээвэр зэрэг дэд бүтэц, аж үйлдвэрийн салбарт байгальд ээлтэй арга технологи, тоног төхөөрөмж ашиглаж буй аж ахуйн нэгжүүдийг урамшуулах, дэмжих	2010-2015	БОАЖЯ, ЗТБХБЯ, ЭБЭХЯ	Хувийн хэвшлийн байгууллага	
5.1.14	Говь, хээрийн болон цөлжилт ихээр явагдаж байгаа бүсүүдэд унаган ургамлыг тарималжуулах, хур тундас нэмэгдүүлэх, ус хуримтлуулах, хиймэл нуур, хөв, цөөрөм байгуулах замаар экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хангах ажлыг дэмжих	2010-2015	БОАЖЯ	Бүх шатны Засаг дарга, ШУА, ТББ, хувийн хэвшил	
5.1.15	Гол мөрний эх, сав газрыг хамгаалах, булаг шандны эхийг тохижуулах ажлыг эрчимжүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ	Бүх шатны Засаг дарга, ШУА, ТББ, хувийн хэвшил	
5.1.16	Цөлжилтөд нэрвэгдсэн бүс нутагт мод үржүүлгийн газар байгуулах, мод сөөг тарих, ургамалжуулах үүсгэл санаачилгыг урамшуулан дэмжих	2010-2015	БОАЖЯ	ЦТҮХ, БХЯ, ШУА, Ой ашиглагчдын бүлгүүд, ТББ	
5.1.17	Мод, сөөг тарих, цөлжилттэй тэмцэх, байгалийг нөхөн сэргээх зэрэг ажилд батлан хамгаалах салбарын цэргийн дүйцүүлэх болон жинхэнэ албаны бие бүрэлдэхүүний оролцоог нэмэгдүүлэх	2010-2015	БХЯ	БХЯ, ой ашиглагчдын бүлгүүд, ТББ	
5.1.18	Заган ойг үрээр тарих, нөхөн сэргээх ажилд дэмжлэг үзүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ	ЦТҮХ, ШУА, ОГ, ТББ, заг бүхий аймаг, сумдын Засаг дарга	
5.1.19	Говь, цөлийн бүсэд байгалийн баянбүрдийг хамгаалах, сэргээх ажлыг төлөвлөгөөний үндсэн дээр зохион байгуулах	2010-2015	БОАЖЯ	ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд, аж ахуйн нэгж, байгууллагууд	
5.1.20	Эрчим хүчний бусад эх үүсвэрүүд (ахуйн хэрэглээний хийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх, сум, суурин газрыг эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээнд холбох зэрэг)-ийг бий болгосноор гандуу бүс нутгийн мод, бут сөөг, ургамлыг түлшний зориулалтаар ашиглаж байгааг хязгаарлах	2010-2015	ЭБЭХЯ	ШУА, аж ахуйн нэгж, байгууллагууд	
5.1.21	Ойн нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээх тогтвортой менежментийг бий болгож, мод орлох бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, модны хэрэглээг импортоор хангах санаачилгыг дэмжих замаар ой модны хэрэглээг багасгах	2010-2015	БОАЖЯ, ХХААХҮЯ	ШУА, ТББ, хувийн хэвшлийн байгууллагууд	
5.1.22	Заг, харгана, шаваг зэрэг мод, бут сөөгийг орлох шинэ төрлийн түлш, эрчим хүчний эх үүсвэр ашиглаж байгаа байгаль ашиглагчдын бүлгүүдийн үйл ажиллагааг дэмжих	2010-2015	БОАЖЯ, ЭБЭХЯ	Ой ашиглагчдын бүлгүүд, ТББ	
5.2.	Байгалийн нөөц ашиглагчдын бүлгүүд, байгаль хамгаалагчдын нөхөрлөлүүдэд байгалийн нөөцийг зохистой ашиглах эрх, үүргийн тогтолцоог бий болгох замаар байгалийн нөөцийн менежментийн төлөвлөгөө (бэлчээрийн менежментийн төлөвлөгөө, усны менежментийн төлөвлөгөө, ойн менежментийн төлөвлөгөө зэрэг)-г хэрэгжүүлнэ				
5.2.1	Бэлчээрийн менежментийн төлөвлөгөөнд бэлчээр ашиглагчдын эрх үүргийг тодорхой тусгаж, хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах	2010-2015	ХХААХҮЯ	Бүх шатны Засаг дарга, ТББ, төсөл, хөтөлбөрүүд	
5.2.2	Бэлчээр ашиглагч, малчдын бүлгийг нэгдсэн бүртгэлд хамруулж, тэдэнд арга зүйн зөвлөгөө өгөх ажлыг зохион байгуулах	2010-2015	ХХААХҮЯ	Бүх шатны Засаг дарга, ТББ, төсөл, хөтөлбөрүүд	
5.2.3	Бэлчээрийг хамгаалах, хортон мэрэгчтэй тэмцэх, нөхөн сэргээх зэрэг ажлыг бэлчээр ашиглагч, малчдын бүлгүүд гүйцэтгэдэг механизмыг бүрдүүлэх	2010-2015	ХХААХҮЯ	Бүх шатны Засаг дарга, ТББ, малчдын бүлгүүд	
5.2.4	Нөхөрлөл, бүлгүүдийн үйл ажиллагааг доройтол илэрсэн болон эрсдэл өндөртэй газар нутгийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд чиглүүлж, дэмжих	2010-2015	БОАЖЯ, ХХААХҮЯ, ЭБЭХЯ	Ойн газар, Усны газар, ТББ, нөхөрлөл, бүлгүүд	
5.2.5	Говь, хээрийн бүсийн бэлчээрийг усжуулах зорилгоор нар, салхины эрчим хүчээр ажилладаг худгад байгуулах	2010-2015	ХХААХҮЯ, ЭБЭХЯ	Бүх шатны Засаг дарга, төсөл, хөтөлбөрүүд	
5.2.6	Малын чанар, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх, бүс нутгийн онцлог, бэлчээрийн даац багтаамжид тохируулан сүргийн оновчтой бүтцийг бий болгох бодлогыг хэрэгжүүлэх, малчид болон малчдын бүлгүүдэд энэ талаархи мэдлэгийг бий болгох	2010-2015	ХХААХҮЯ	ХХААХҮЯ, ШУА	
5.2.7	Сав газрын нэгдсэн менежментийг хэрэгжүүлэх зорилгоор сав газрын зөвлөлүүдийг байгуулж үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулах	2010-2015	БОАЖЯ	ЦТҮХ, Усны үндэсний хороо, Усны газар, Сав газрын зөвлөл	

5.2.8	Гол мөрний урсацад тохируулга хийх, хуримтлагдсан усны нөөцийг гандуу, хуурай бус нутагт шилжүүлэн ашиглах дэд бүтцийг бий болгох	2010-2015	БОАЖЯ	Усны үндэсний хороо, Усны газар, Сав газрын зөвлөл
5.2.9	Малчид, малтай байсан иргэдэд орлогын нэмэлт эх үүсвэр бий болгож байгальд үзүүлэх дарамтыг багасгах	2010-2016	НХХЯ, ХХААХҮЯ	Төсөл, хөтөлбөрүүд, ТББ
5.3.	Үйлдвэрлэл, дэд бүтцийн хөгжлийн нөлөөгөөр доройтолд орсон газар нутгийг нөхөн сэргээхэд байгалийн нөөц, баялаг ашиглаж байгаа иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж "нөөц ашиглагч төлөх" зарчмыг нэвтрүүлнэ			
5.3.1	Уул уурхайн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн байгаль орчинд ээлтэй арга, технологийг нэвтрүүлэх ажлыг дэмжих	2010-2015	ЭБЭХЯ	ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд
5.3.2.	Уул уурхайн зориулалтаар ашигласан газар нутгийг нөхөн сэргээх журамд "нөөц ашиглагч төлөх" зарчмыг тусгаж, байгаль орчинд ээлтэй, дэвшилтэт техник, технологийг нэвтрүүлсэн аж ахуйн нэгж, байгууллагыг урамшуулах механизмыг бий болгох	2010-2015	БОАЖЯ, ЭБЭХЯ	Хувийн хэвшлийн байгууллага, иргэд
5.3.3	Авто болон төмөр замын сүлжээг сайжруулах, цөлжилт, хуурайшилттай нутгийн замуудын орчимд элсний нүүлт, хөрсний элэгдэл, эвдрэл бий болохоос сэргийлсэн арга барил, технологийг туршиж, хэрэгжүүлэх	2010-2015	ЗТБХБЯ	ТЗГ, АЗГ, ШУА, төсөл, хувийн хэвшлийн байгууллага
5.3.4	Авто зам барих томоохон төсөл, хөтөлбөрүүдийг дэмжсэн бодлого хэрэгжүүлэх	2010-2016	ЗТБХБЯ, СЯ	АЗГ, төсөл, хөтөлбөрүүд, хувийн хэвшлийн байгууллага
5.4.	Цөлжилтөд өртсөн бус нутагт хэрэгжүүлэх арга хэмжээг бусад хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилттэй нягт уялдуулан, иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэх, амьдрах орчныг хамгаалахад чиглэсэн арга хэмжээг нэмэгдүүлэх.			
5.4.1	Биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах үндэсний хөтөлбөртэй харилцан уялдуулан биологийн төрөл зүйлийн хомсдол, цөлжилтөд хүргэж байгаа нөхцөлийг бууруулах арга хэмжээг цөлжилтөд өртөж байгаа газар нутагт зохион байгуулах	2010-2015	БОАЖЯ	ТХГН-ийн хамгаалалтын захиргаад, ШУА, төсөл, хөтөлбөрүүд, ТББ
5.4.2	Биологийн төрөл зүйлүүдийг хамгаалах ажилд төрийн ба төрийн бус байгууллага, орон нутаг, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ	Бүх шатны Засаг дарга, ТББ
5.4.3	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн хандлагыг 5-10 жилээр нарийвчлан үнэлэх чадавхийг бий болгох, уур амьсгалын өөрчлөлтийн ирээдүйн хандлагад нийцүүлэн чийг бага шаарддаг, ганд тэсвэртэй таримал ургамал сортыг судалж хэрэглэх, энэ чиглэлийн мод, модлог ургамлын шинэ төрөл зүйлийг туршин нутагшуулах	2010-2015	БОАЖЯ, ХХААХҮЯ	ШУА, судалгааны төвүүд, төсөл, хөтөлбөрүүд, хувийн хэвшлийн байгууллага
5.4.4	Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөртэй уялдуулан цөлжилт, түүнээс үүдэлтэй байгалийн гамшгийн нөлөө болон эрсдлийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх	2010-2015	БОАЖЯ	ЦУОШГ, ОБЕГ
5.4.5	Цэвэр хөгжлийн механизм, Даян дэлхийн байгаль хамгаалах сан зэрэг олон улсын байгууллагуудтай хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, хамтарсан төсөл хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авах	2010-2015	БОАЖЯ	ШУА, төсөл хөтөлбөрүүд

---oOo---